

Vergaderjaar 2001–2002

21 501-20**Europese Raad****27 925****Terroristische aanslagen in de Verenigde Staten****Nr. 172****VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG**

Vastgesteld 17 oktober 2001

De algemene commissie voor Europese Zaken¹, de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken² en de vaste commissie voor Defensie³ hebben op 27 september 2001 overleg gevoerd met minister-president Kok, minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken en minister De Grave van Defensie over:

- **het verslag van de bijeenkomst van de Europese Raad te Brussel van 21 september 2001 (21 501-20, nr. 169);**

- **het verslag van de recente reis van de minister van Buitenlandse Zaken naar de VS;**

- **het verslag van de informele vergadering van ministers van defensie van de NAVO van 26 september 2001 (27 925, nr. 4).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

De **minister van Buitenlandse Zaken** deelt mee dat hij op 26 september met zijn Amerikaanse collega Powell en met de Amerikaanse nationale veiligheidsadviseur Rice heeft gesproken over de aanpak van het internationale terrorisme, met name over de rol daarin van de verschillende internationale organisaties en van Nederland. Minister Powell benadrukte het belang van de Verenigde Naties; er wordt gewerkt aan een resolutie van de Veiligheidsraad om de financiële infrastructuur

¹ Samenstelling:

Leden: Te Veldhuis (VVD), voorzitter, Weisglas (VVD), Scheltema-de Nie (D66), Van Middelkoop (ChristenUnie), Van Oven (PvdA), onder-voorzitter, Voûte-Droste (VVD), Hessing (VVD), Hoekema (D66), Marijnissen (SP), Verhagen (CDA), Rouvoet (ChristenUnie), De Haan (CDA), Koenders (PvdA), Van den Akker (CDA), Ross-van Dorp (CDA), Karimi (GroenLinks), Bussemaker (PvdA), Timmermans (PvdA), Vendrik (GroenLinks), Weekers (VVD), Albayrak (PvdA), Eurlings (CDA), Van Baalen (VVD) en Molenaar (PvdA)

Plv. leden: Verbugt (VVD), Blaauw (VVD), Dittrich (D66), Van den Berg (SGP), Valk (PvdA), Wilders (VVD), Remak (VVD), Ter Veer (D66), Van Bommel (SP), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), De Graaf (D66), Van der Hoeven (CDA), Waalkens (PvdA), Balkenende (CDA), Cörüz (CDA), M.B. Vos (GroenLinks), Feenstra (PvdA), Zijlstra (PvdA), Harrewijn (GroenLinks), Geluk (VVD), Visser-van Doorn (CDA), Örgü (VVD), Gortzak (PvdA) en Crone (PvdA)

² Samenstelling: Leden: Blaauw (VVD), Weisglas (VVD), Van den Berg (SGP), Van Middelkoop (ChristenUnie), Valk (PvdA), Apostolou (PvdA), Verhagen (CDA), ondervoorzitter, Hessing (VVD), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Hoekema (D66), Marijnissen (SP), M.B. Vos (GroenLinks), Dijkma (PvdA), Van 't Riet (D66), Van den Doel (VVD), Koenders (PvdA), De Boer (PvdA), voorzitter, Verburg (CDA), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), Remak (VVD), Wilders (VVD), Molenaar (PvdA), De Pater-van der Meer (CDA) en Cörüz (CDA)

Plv. leden: Dijkstal (VVD), Van Baalen (VVD), De Graaf (D66), Rouvoet (ChristenUnie),

Zijlstra (PvdA), Belinfante (PvdA), Eurlings (CDA), Cherribi (VVD), De Haan (CDA), Scheltema-de Nie (D66), Van Bommel (SP), Harrewijn (GroenLinks), Gortzak (PvdA), Ter Veer (D66), Snijder-Hazelhoff (VVD), Albayrak (PvdA), Van Oven (PvdA), Visser-van Doorn (CDA), Rosenmöller (GroenLinks), Bussemaker (PvdA), Rijpstra (VVD), Balemans (VVD), Duivesteijn (PvdA), Van den Akker (CDA) en Leers (CDA) ³ Samenstelling:

Leden: Van den Berg (SGP), Valk (PvdA), voorzitter, Zijlstra (PvdA), Apostolou (PvdA), Hillen (CDA), Hessing (VVD), ondervoorzitter, Ardenne-van der Hoeven (CDA), Hoekema (D66), Stellingwerf (ChristenUnie), Van Lente (VVD), Verhagen (CDA), M.B. Vos (GroenLinks), Van 't Riet (D66), Van den Doel (VVD),

De Haan (CDA), Koenders (PvdA), Van der Knaap (CDA), Harrewijn (GroenLinks), Niederer (VVD), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Oplaat (VVD), Albayrak (PvdA), Balemans (VVD), Herrebrugh (PvdA) Plv. leden: Dittrich (D66), Van Oven (PvdA), Swildens-Rozendaal (PvdA), Arib (PvdA), Leers (CDA), Weisglas (VVD), Eurlings (CDA), Ter Veer (D66), Van Middelkoop (ChristenUnie), De Swart (VVD), Van der Hoeven (CDA), Pitstra (GroenLinks), Bakker (D66), Blaauw (VVD), Ten Hoopen (CDA), Hindriks (PvdA), Ross-van Dorp (CDA), Karimi (GroenLinks), E. Meijer (VVD), Dijkma (PvdA), Marijnissen (SP), Van Baalen (VVD), Van Gijzel (PvdA), Wilders (VVD) en Duivesteijn (PvdA).

van terroristische organisaties aan te pakken. De minister heeft op 25 september met de secretaris-generaal van de VN gesproken over de wenselijkheid dat de Algemene vergadering komt tot afronding van de Indiase ontwerpconventie tegen terrorisme. De heren Powell en Kofi Annan zullen hierover binnenkort contact hebben.

Minister Powell en mevrouw Rice toonden zich verheugd over de internationale steun, die in verschillende gremia is uitgesproken. Duidelijk is wel dat samenwerking met de Russische Federatie tegen het terrorisme niet betekent dat de Russen carte blanche krijgen voor hun aanpak van de oorlog in Tsjetsjenië. Erkend zal echter moeten worden dat er banden bestaan tussen Tsjetsjeense rebellen en Al-Qaeda. Bovendien zullen landen als Iran en Syrië bij toetreding tot de internationale coalitie tegen terrorisme ook hun eigen ondersteunende beleid ten aanzien van bepaalde terroristische organisaties moeten wijzigen.

De strijd tegen het terrorisme omvat politieke, financiële, politieke en militaire maatregelen, die er in eerste instantie op gericht zijn om het Talibanregime te isoleren, opdat Afghanistan niet langer een uitvalsbasis kan zijn voor terroristen. De minister heeft tegenover minister Powell en mevrouw Rice bevestigd dat Nederland bereid is tot internationale samenwerking op al deze terreinen. In dit kader heeft hij het belang van consultatie benadrukt. Op dit moment is de bewijsvoering van de VS tegen Osama bin Laden en Al-Qaeda nog niet gereed. Deze bewijzen zijn noodzakelijk om te voldoen aan de voorwaarde voor de inwerkingtreding van artikel 5 van het NAVO-handvest, dat vastgesteld wordt dat de aanvallen van buiten de Verenigde Staten zijn aangestuurd.

De minister en de heer Powell zijn het erover eens dat de huidige internationale crisis kansen biedt om het vredesproces in het Midden-Oosten vlot te trekken. Hiervoor zal druk op beide partijen moeten worden uitgeoefend.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

De heer **Weisglas** (VVD) vindt dat een brede internationale coalitie tegen terrorisme van het grootste belang is. Landen zullen hierbij niet alleen op hun woorden, maar vooral op hun daden moeten worden afgerekend. De positieve houding van Saoedi-Arabië valt in dit opzicht te prijzen, maar het is jammer dat Iran in de bekende patronen terugvalt. De samenwerking in de Verenigde Naties moet er vooral op gericht zijn om een juridisch kader van verdragen te scheppen, waarbinnen acties van de Verenigde Staten en van internationale organisaties kunnen plaatsvinden. Nederland moet snel toetreden tot de twee verdragen over terroristische bomaanslagen en over de financiering van terrorisme. Kunnen deze verdragen snel ter ratificatie aan het parlement worden voorgelegd? De onderscheiden rollen van de Verenigde Naties, de NAVO en de Verenigde Staten moeten goed uit elkaar gehouden worden. Uit persberichten direct na de Europese Raad sprak volgens de heer Weisglas de schijn dat de NAVO en de VS onder curatele van de VN zouden komen te staan. De resoluties van de Veiligheidsraad en van de Algemene vergadering vormen de basis voor eventueel militair optreden van de NAVO of de VS. Ziet de regering dit ook zo?

Aangezien er geen verzoek van de VS aan Nederland voor een concrete bijdrage is gedaan, lijkt het de heer Weisglas niet zinvol de positie van Nederland in de huidige situatie nader ter discussie te stellen. Hij is in het algemeen geen voorstander van een hoge frequentie van Europese Raden, maar naar aanleiding van de aanslagen in de VS was deze extra Raad zeker op zijn plaats, al was het alleen maar om het belang van internationale en interdisciplinaire coördinatie te onderstrepen. Het voorstel van de minister van Defensie om in NAVO-verband te komen tot een taakgroep voor de bestrijding van terrorisme onder leiding van de secretaris-generaal, krijgt zijn instemming.

Gezien de grote aantallen mensen lijkt het de heer Weisglas verstandig om de Afghaanse vluchtelingenstroom vooral in eigen regio op te vangen. De financiële en humanitaire steun moet daarop gericht zijn. De suggestie van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking om quota's voor Afghaanse vluchtelingen in Nederland in te stellen, keurt hij af. Hoe kijkt de minister van Buitenlandse Zaken daartegen aan?

De weigerachtige opstelling van premier Sharon inzake de ontmoeting tussen Arafat en Peres valt te betreuren. Hopelijk biedt de huidige internationale crisis goede kansen voor een doorbraak in het Midden-Oosten. De Amerikaanse aanpak van de huidige crisis is zeer verstandig en evenwichtig. De geplande demonstratie in Amsterdam tegen verondersteld oorlogszuchtig optreden van de VS lijkt de heer Weisglas zeer ongepast; in de huidige situatie kan men alleen tegen terrorisme demonstreren.

Ook de heer **Koenders** (PvdA) steunt de opbouw van een brede internationale coalitie om te komen tot een gerichte reactie op de aanslagen in de VS. Klopt het dat de legitimatie die VN-resolutie 1368 biedt, zowel gebaseerd is op de verwijzing naar een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid als naar het recht op zelfverdediging? De verdragen inzake terroristische bomaanslagen en de financiering van terrorisme zijn in feite al door Nederland ondertekend, maar zij moeten nog door het parlement worden geratificeerd. Welke maatregelen zijn al getroffen naar aanleiding van de ondertekening van de verdragen? Wordt er prioriteit gegeven aan de indiening van de uitvoeringswetten terzake? Wordt dit gecombineerd met de goedkeuring van de uitvoeringswetgeving voor het verdrag inzake de bestrijding van nucleair terrorisme?

De informele vergadering van ministers van Defensie van de NAVO toont aan dat de VS de consultatie serieus nemen. De heer Koenders meent dat aan de aan artikel 5 verbonden voorwaarde, namelijk dat vastgesteld wordt dat het een aanslag betrof die van buiten de VS is geïnitieerd, niet zozeer voldaan hoeft te worden met juridische bewijsvoering voor een eventuele berechting van een verdachte. Het gaat er eerder om dat de VS redelijk aannemelijk maken dat er sprake is van een concrete verdachte in het licht van zelfverdediging. Deelt de regering deze interpretatie? Ook de heer Koenders steunt het Nederlandse voorstel om een taakgroep onder leiding van de secretaris-generaal van de NAVO in het leven te roepen. Kan deze taakgroep ook aandacht besteden aan terroristisch gebruik van biologische en chemische wapens? Hij vraagt in dit kader aandacht voor de financiering van de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW).

De Europese Raad moet een sturende rol spelen in de ontwikkeling van antiterrorismewetgeving. Is er besloten tot een gemeenschappelijke definitie van terrorisme en tot een Europees aanhoudingsbevel? Wordt er gesproken over uitlevering van terroristen? Welke besluit is genomen over de versterking van Europol? Waarom heeft het reeds bestaande terrorismeverdrag binnen de EU eigenlijk nooit tot uitleveringsverzoeken geleid?

De multiculturele samenleving maakt het noodzakelijk dat er scherp wordt opgetreden tegen moslimhaat en racisme. Wat vindt de regering in dit kader van de uitlatingen van premier Berlusconi van Italië, die heeft gesteld dat de westerse beschaving superieur is aan de islam en dat er een verband bestaat tussen de aanslagen in Amerika en de antiglobaliseringsbeweging?

De aandacht in het Nederlandse buitenlands beleid is altijd uitgegaan naar mensenrechten, proliferatie en steun van regimes aan terrorisme. In de huidige situatie moeten mensenrechten en proliferatie niet ondergesneeuwd raken door het laatste punt. Wat is de Nederlandse lijn in het creëren van een brede internationale coalitie en welke risico's zijn daar op lange termijn aan verbonden? Wat is de UNHCR van plan om te doen aan de enorme vluchtelingenstroom binnen Afghanistan? Welke druk wordt

op Iran en Pakistan uitgeoefend om vluchtelingen op te nemen? Stelt de EU een gemeenschappelijk beleid op voor dit probleem?

De heer **Hoekema** (D66) prijst het besluit van de minister van Buitenlandse Zaken om in New York een herdenkingsdienst van de Nederlandse gemeenschap aldaar bij te wonen. Is er al meer duidelijkheid over het aantal Nederlanders dat omgekomen is bij de aanslagen van 11 september? Hoeveel vermisten zijn er? Functioneert er momenteel nog een crisisteam, op het ministerie van Buitenlandse Zaken of op het consulaat-generaal in New York, waartoe mensen zich met dringende vragen kunnen wenden?

Tijdens de informele vergadering van de NAVO hebben de Verenigde Staten geen concreet verzoek om militaire hulp gedaan. Zijn er in de afgelopen twee weken wel andere verzoeken aan Nederland gedaan, bijvoorbeeld voor een «identification search and rescue team»? Wat bedoelt de minister met de in zijn brief vermelde concrete verzoeken die aan individuele bondgenoten zijn gedaan? Op welke termijn wordt die steun gezocht? In het kader van de NAVO-verklaring van 12 september maakt ook de heer Hoekema onderscheid tussen bewijsvoering in juridische zin en het redelijk aannemelijk maken door de VS dat er sprake is van orkestratie van buitenaf. Is er tijdens de informele vergadering gesproken over eventuele aanwijzingen die de VS reeds hebben? Hij steunt de voorstellen van de minister van Defensie voor een taakgroep en voor een toetsing van de rol van de NAVO bij terrorismebestrijding, maar waarschuwt voor een ongecoördineerde proliferatie van initiatieven. Het zou goed zijn om activiteiten van de JBZ-raad aan te laten sluiten op initiatieven van de NAVO. Over de dreiging van biologische en chemische wapens wordt niet gerept in het verslag van de NAVO-raad. Welke concrete acties ondernemen NAVO en EU op dit terrein? Klopt het dat de voorstellen voor ratificatie van de twee verdragen inzake terroristische bomaanslagen en de financiering van terrorisme volgende week naar de Kamer komen? Is de aanpassing van nationale wetgeving op deze verdragen gereed? Welke meerwaarde heeft het alomvattende antiterrorisme-initiatief van India, waarbij de minister van Buitenlandse Zaken zich heeft aangesloten? Zijn de bestaande instrumenten niet voldoende? Het toezicht op de uitvoering van de conventies is cruciaal. Wat bedoelt de minister precies met zijn voorstellen voor een monitoringmechanisme in VN-verband?

De JBZ-raad heeft van het aanhoudingsbevel en van de definitie van terrorisme prioriteiten gemaakt. De verdragsrechtelijke basis van uitleveringen moet goed bewaakt worden. Het beginsel van de dubbele strafbaarheid moet van kracht blijven, met uitzondering van het terrorisme, indien het lukt om daar een eenduidige definitie voor op te stellen.

Is er een ontmoeting gepland tussen de Europese Unie en de Organisatie van islamitische landen (OIC) in het kader van de creatie van een brede internationale coalitie? Hoe moet VN-resolutie 1368 verstaan worden? Biedt zij een brede legitimatie voor verdere stappen door te verwijzen naar het recht op individuele en collectieve zelfverdediging en naar de bedreiging van de internationale vrede en veiligheid, zonder te vallen onder hoofdstuk 7? In welke zin zal de nieuwe resolutie, waaraan wordt gewerkt, verder gaan dan resolutie 1368?

Grote koersschommelingen zijn uitgebleven. Hoe interpreteert de minister-president deze relatieve monetaire stabiliteit sinds de aanslagen? Beschikt UNHCR over voldoende geld om de enorme vluchtelingenstroom in Afghanistan te beheersen? Gelet op de regeling voor tijdelijk ontheemden in Europa moet niet worden uitgesloten dat ook hier Afgaanse vluchtelingen moeten worden opgevangen.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks) vindt het merkwaardig dat de minister van Buitenlandse Zaken in de media al zo stellig heeft beweerd dat Osama bin Laden en zijn organisatie achter de aanslagen zitten, terwijl de Verenigde

Staten nog geen bewijs hiervoor aan de NAVO-partners beschikbaar hebben kunnen stellen. Waarom is de minister zo stellig?

Wat is de precieze betekenis van VN-resolutie 1368? Het recht van de Verenigde Staten om terug te slaan in de richting van bepaalde landen wordt volgens mevrouw Karimi veel te breed geïnterpreteerd. Dit kan vergaande consequenties hebben, zeker gelet op de door president Bush opgestelde lijst van landen die verantwoordelijk zijn voor geldstromen naar terroristische organisaties. Hoe ziet de minister-president dit «recht om terug te slaan» en wat betekent de uitspraak van de Europese Raad op dit punt? De premier heeft in de media gezegd dat een eventuele militaire actie wat hem betreft niet onder VN-vlag hoeft plaats te vinden. Waarom niet? Zij vraagt de minister-president om een beschouwing over de vraag wie de «nieuwe vijand» is en wat de achtergronden van deze vijandigheid zijn. Zelf meent mevrouw Karimi dat islamitische, fundamentalistisch geïnspireerde terreurorganisaties in het Midden-Oosten als de nieuwe vijand kunnen worden gezien, aangezien zij het voornaamste doelwit van vergeldingsaanlagen vormen. Het conflict in het Midden-Oosten en het islamitisch fundamentalisme zijn, naast ongelijke welvaartsverdeling, bepalende componenten in de voedingsbodem voor deze terroristische organisaties. Het lijkt de Europese Raad te ontbreken aan een gevoel van urgentie om deze voedingsbodem weg te nemen. Hoe zal de EU zich inzetten voor het forceren van een doorbraak in de vredesonderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen? De sancties tegen Irak moeten heroverwogen worden en er moet serieus werk gemaakt worden van de langselepende Afghaanse vluchtelingenproblematiek. In EU-verband moet een taakgroep worden ingesteld om de oorzaken van het terrorisme aan te pakken.

De heer **Van Bommel** (SP) vraagt naar de relatie tussen artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties inzake het recht op zelfverdediging en de consultatie van de Verenigde Staten met de EU en met NAVO-partners. Zal er in elk denkbaar scenario consultatie plaatsvinden? Overigens meent hij dat zelfverdediging op basis van artikel 51 vrij nauw moet worden geïnterpreteerd en dat een vergeldingsactie daar zeker niet onder valt. VN-resolutie 1368 biedt op zichzelf dan ook onvoldoende legitimatie voor een dergelijke actie; zij is er alleen op gericht om de daders hun gerechte straf te doen ondergaan. Hoe kijkt de regering hiertegen aan? Is de nieuwe VN-resolutie, die in de maak is, bedoeld om een korte vergeldingsactie mogelijk te maken?

Wat betekent de conclusie van de Europese Raad dat de coalitie tegen het terrorisme onder auspiciën van de Verenigde Naties zal opereren? Geldt dat ook voor huidige militaire operaties en samenwerking met bepaalde regimes? Welke rol speelt de secretaris-generaal van de VN? Hoe worden de programma's van de UNHCR afgestemd op de huidige crisis?

De EU zou inderdaad een taakgroep moeten instellen om de oorzaken van het terrorisme te bestuderen. De discussie over de definitie van terrorisme moet volgens de heer Van Bommel zeker niet als een theoretische exercitie worden gezien; het onderscheid tussen terroristen en vrijheidsstrijders is soms vaag. Alleen een duidelijke definitie kan de basis vormen voor een effectief verdrag. Stelt de regering zich op dit punt wel constructief op?

Moet voor een effectieve aanpak van de financieringsstromen naar terroristische organisaties ook niet de directe staatssteun aan deze groepen geanalyseerd worden? De heer Van Bommel refereert in dit kader aan de steun van de Amerikaanse regering aan Osama bin Laden in de jaren tachtig en meer recentelijk aan Kosovaarse strijders.

Tot slot spreekt hij zijn steun uit voor de geplande antioorlogsdemonstratie in Amsterdam; het ligt voor de hand een dergelijke manifestatie te organiseren alvorens de oorlog is uitgebroken.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie) vindt ook dat de Verenigde Staten geen strafrechtelijke bewijsvoering hoeven te leveren. Hun recht op zelfverdediging moet gebaseerd zijn op een redelijke aanname van de identiteit van de vijand. Stemt de regering in met deze zienswijze? Overigens vindt hij dat dit herstel van de rechtsorde een element van vergelding in zich mag dragen. Uiteraard moet het risico zoveel mogelijk worden uitgesloten dat daarbij onschuldige slachtoffers vallen.

De Europese Raad is niet duidelijk geweest over de rol van de Verenigde Naties. Volgens de heer Van Middelkoop is VN-resolutie 1368 niet nodig om op basis van het recht op zelfverdediging passende actie te ondernemen. Om de duurzaamheid van de langjarige strijd tegen het terrorisme te waarborgen zal wel onder de paraplu van de VN moeten worden gewerkt. Waarom heeft de Raad dit onderscheid niet gemaakt? Opvallend is dat in de conclusies van de Raad geen melding wordt gemaakt van de discussie over invoering van de identificatieplicht. Betekent dit dat de Raad onvoldoende fiducia heeft in dit middel in de bestrijding van het terrorisme?

De heer Van Middelkoop vermoedt dat Nederland een spilfunctie vervult in het witwassen van gelden. Wat gebeurt hieraan? Frankrijk heeft kritiek geuit op de arrestatie van vier moslimfundamentalisten in Rotterdam; de Franse politie had liever nog even gewacht. Wat vindt de regering hiervan? Wordt het buitenlands beleid van de Europese lidstaten wel voldoende op elkaar afgestemd? Met name het feit dat de minister van Buitenlandse Zaken niet op de hoogte was van de voorgenomen reizen van de Belgische voorzitter Michel baart hem zorgen. Nederland moet bereid zijn tot de opvang van Afghaanse vluchtelingen als de UNHCR een beroep op ons land doet.

De Verenigde Staten hebben tijdens de NAVO-raad volgens de heer Van Middelkoop de indruk gewekt dat er geen collectieve actie op touw gezet wordt; hoogstens wordt het een optreden van een «coalition of the willing». Deelt de minister van Defensie deze interpretatie? Zal naar aanleiding van de aanslagen het strategisch concept van de NAVO uit 1999 worden veranderd of juist worden uitgewerkt? De heer Van Middelkoop stelt zich terughoudend op ten aanzien van het voorstel van de minister om een taakgroep ter bestrijding van het terrorisme in te stellen. De NAVO is immers een militaire organisatie en geen politieorganisatie.

De heer **Van den Berg** (SGP) vindt dat de Europese Raad de juiste toon heeft aangeslagen: onderstreping van de urgentie van terrorismebestrijding en solidariteit met de VS. Maar er moet meer duidelijkheid komen over de vraag welke gremia eerstverantwoordelijk zijn voor vervolgstappen. De nadruk op de VN mag niets afdoen aan het recht van de Verenigde Staten om op korte termijn met een adequate vergeldingsactie te komen. Gelet op ervaringen uit het verleden vindt hij de VN als operationeel kader minder geschikt voor militaire acties in de strijd tegen het terrorisme. Ook in de verhouding tussen de EU en de NAVO moet voorop blijven staan dat het Noord-Atlantisch bondgenootschap het meest geschikt is om instrumenten te ontwikkelen en verdere stappen te zetten. Het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid is daarvoor minder geëigend.

Er is enig verschil van interpretatie mogelijk tussen de conclusies van de JBZ-raad en die van de Europese Raad. De heer Van den Berg vraagt om opheldering. Is het wel mogelijk om de kaderbesluiten inzake het Europees aanhoudingsbevel en de gemeenschappelijke definitie van terrorisme per 1 januari a.s. in werking te laten treden? Hoe kijkt de regering aan tegen de stelling van de Belgische regering dat terroristen alleen aan de Verenigde Staten worden uitgeleverd, als vaststaat dat zij daar niet de doodstraf zullen krijgen? De heer Van den Berg vindt deze stellingname niet passen bij de eerder verwoorde solidariteit met de Amerikanen.

Worden er stappen ondernomen om een omschrijving van het begrip terrorisme op te nemen in het verdrag inzake het Internationaal Strafhof? Worden er Nederlandse militaire eenheden gereedgehouden voor eventuele acties? Hoe zijn wij beschermd tegen onverhoopte aanvallen met biologische of chemische wapens? De heer Van den Berg bepleit opvang van Afghaanse vluchtelingen in hun eigen regio, maar wel met financiële steun van Nederland, ook voor de noodhulp. Draagt Nederland bij aan het bedrag van 52 mln dollar, dat de UNHCR volgens eigen zeggen nodig heeft?

Tot slot stelt hij, refererend aan de dubieuze positie van Iran en zijn steun aan de Hezbollah, dat de opbouw van de brede internationale coalitie niet ten koste mag gaan van de positie van Israël in het Midden-Oosten.

De heer **Verhagen** (CDA) zou het ook verkeerd vinden als de Europese Raad van mening was dat de reactie op de aanslagen op korte termijn eerder onder auspiciën van de VN dan onder leiding van de VS zou moeten plaatsvinden. Bij het diplomatieke werk op lange termijn kan goed binnen de kaders van de VN gewerkt worden, maar dat geldt niet voor het zo spoedig mogelijk opsporen en bestraffen van de daders. Bovendien zouden activiteiten, die nu door EU of NAVO worden ondernomen, niet aan de VN moeten worden gedelegeerd. Voor de VN is met name een rol weggelegd in de monitoring van de uitvoering van bestaande conventies en verdragen. De verdragen inzake terroristische bomaanslagen en financiering van terroristische organisaties moeten nu echt zo snel mogelijk geratificeerd worden. Toekomstige verdragen zullen sneller ter ratificatie aan het parlement moeten worden voorgelegd.

De minister van Justitie heeft aangegeven geen mensen uit te willen leveren, die onder het Nederlandse strafrecht niet strafbaar zijn. Waarom ligt de minister van Justitie in de JBZ-raad dwars inzake het Europese aanhoudingsbevel, terwijl de minister-president met de Europese Raad concludeert dat dit aanhoudingsbevel er zo snel mogelijk moet komen? De heer Verhagen meent dat de conclusie van de Europese Raad dat het noodzakelijk is om de identiteit vast te stellen van van terrorisme verdachte personen, aanknopingspunten biedt voor een identificatieplicht. Hoe kijkt het kabinet hiertegen aan?

Zullen, gelet op het kaderbesluit, financiële tegoeden, waarvan een band met terroristische groeperingen vermoed wordt, ook in Nederland worden bevroren? Het EVDB is vooral gericht op vredesoperaties; het strategisch concept van de NAVO is meer gericht op terrorismedreiging. Hoe verhoudt deze situatie zich met de conclusie dat de aanslagen ook gevolgen moeten hebben voor het EVDB?

Ook de heer Verhagen vindt dat de opvang van Afghaanse vluchtelingen vooral in de eigen regio dient te geschieden en dat de UNHCR voldoende steun moet krijgen om de opvang in Pakistan te regelen. Eveneens betreurt hij de weigerachtige houding van premier Sharon inzake een ontmoeting tussen Peres en Arafat.

Het antwoord van de bewindslieden

De **minister-president** stelt dat de Verenigde Naties een leidende rol hebben te vervullen in de bestrijding van terrorisme op de lange termijn, met name omdat het hierbij van belang is om een brede internationale coalitie in stand te houden. Daarnaast zijn belangrijke verdragen inzake de aanpak van terrorisme in VN-verband opgesteld. Het is aan de Verenigde Staten om op korte termijn een antwoord te formuleren op de recente aanslagen in New York en Washington. Daarbij bestaat uiteraard een relatie met artikel 5 van het NAVO-handvest en met VN-resolutie 1368 en artikel 51 van het VN-handvest.

Er bestaat geen verschil tussen de conclusies van de JBZ-raad en de conclusies van de Europese Raad inzake het aanhoudingsbevel. Het Euro-

pees aanhoudingsbevel zal duidelijk gerelateerd zijn aan de bestrijding van het terrorisme. De JBZ-raad heeft niet besloten dat het besluit inzake het aanhoudingsbevel per 1 januari 2002 van kracht moet worden; die datum heeft betrekking op de uitleveringsverdragen, die nog niet door alle EU-landen zijn geratificeerd. Het kaderbesluit zal tijdens de JBZ-raad van 6 en 7 december moeten worden aangenomen, waarna het moet worden omgezet in nationale wetgeving. Er is besloten om tot een gezamenlijke definitie van terrorisme te komen, maar het is nog niet duidelijk hoe die zal luiden. Meer Europese samenwerking is het duidelijke uitgangspunt, maar in dat kader zullen er lastige keuzes moeten worden gemaakt. Er moet niet teveel worden gezocht achter het feit dat in de conclusies van de Europese Raad niet wordt gerept over een identificatieplicht. De premier vindt dat er naar aanleiding van de aanslagen een grondige discussie gevoerd moet kunnen worden over de eventuele invoering van zo'n identificatieplicht, maar hij wil niet op de uitkomst van dat debat vooruitlopen: zorgvuldigheid is geboden.

Er is inderdaad grote waakzaamheid geboden inzake de financieringsstromen van terroristische organisaties. Nederland kent van oudsher een open economie en is altijd een centrum van financiële transacties geweest, dus er moeten instrumenten ontwikkeld worden om de financiering van terroristische activiteiten via ons land tegen te gaan. De Ecofin-raad heeft zich bereid getoond hier snel werk van te maken. De Europese Commissie en de Europese Raad hebben hierin een sturende rol. De verdragen inzake de financiering van terroristische organisaties en terroristische bomaanslagen worden zo spoedig mogelijk aan de Kamer voorgelegd.

In het antwoord op de aanslagen moet zeker aandacht zijn voor een humanitaire aanpak van het vluchtelingenprobleem in Afghanistan. Via de bestaande internationale kanalen wordt geld beschikbaar gesteld voor opvang in de regio. Nederland stelt zich genereus op en de EU intensificeert de bestaande financiering. De EU-trojka van ministers van Buitenlandse Zaken heeft contact gehad met landen in de regio over de destabiliserende werking, die kan uitgaan van de grote vluchtelingenstroom. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking zal samen met de minister van Buitenlandse Zaken de Kamer in een notitie informeren over afstemming van de UNHCR-programma's op deze situatie en over de vluchtelingenproblematiek in de regio in het algemeen. Ook zal in die notitie aandacht worden besteed aan de rekrutering van vluchtelingen door de Taliban in de kampen.

Uiteraard zal op lange termijn aandacht moeten worden besteed aan de voedingsbodemp van het terrorisme. Dit moet onderdeel zijn van een brede aanpak van het terrorisme en de VN kan daarbij een belangrijke rol spelen. Maar op korte termijn gaat de aandacht toch vooral uit naar een passend antwoord op de recente aanslagen.

Er is veel aandacht voor de binnenlandse veiligheid: dreigingen worden in kaart gebracht en risico's worden ondervangen. Uiteraard zal er in dit kader ook tijdige uitwisseling van informatie plaatsvinden met inlichtingen- en veiligheidsdiensten in andere Europese lidstaten. De ontwikkelingen van de wisselkoersen en de economie zijn sterk afhankelijk van vertrouwen. Vanuit economisch oogpunt is momenteel dan ook behoefte aan een rustig, effectief en evenwichtig antwoord op de recente aanslagen, waarmee het vertrouwen wordt hersteld. In dit kader bestaan contacten met de OPEC over de aardolieprijzen.

Zowel nationaal als internationaal geldt dat een effectieve aanpak van het terrorisme niet gebaat is bij een polarisatie van religies of culturen. De VS geven hierbij op een goede manier invulling aan de begrippen samenwerking en wederzijds respect. De uitspraken van premier Berlusconi zijn dan ook zeer te betreuren. De regering zal zich inzetten voor een versterking van de multiculturele verbanden in onze eigen samenleving om mensen samen te brengen.

De **minister van Buitenlandse Zaken** vindt dat de evenwichtige wijze van optreden van de Verenigde Staten een geruststellende gedachte kan zijn voor de landen, die deel uitmaken van de brede coalitie tegen het terrorisme. De Amerikanen hebben duidelijk toegezegd dat hun antwoord op de aanslagen niet mag leiden tot een verergering van de situatie. De EU en de VS zijn het volstrekt eens over de rol die de VN kunnen spelen in de aanpak van het terrorisme. Het VN-handvest en resolutie 1368 bieden de VS de mogelijkheid om op korte termijn terug te slaan. Ook over de lange termijn zijn de VS en de EU het eens: tijdens de huidige zitting van de Algemene vergadering moet prioriteit worden gegeven aan terrorismebestrijding, met name door middel van de door India voorgestelde alomvattende conventie op dit gebied. Het debat in de Algemene vergadering moet een kader bieden voor de nadere discussies in de zesde commissie over terrorisme. De minister heeft dit idee ook bepleit bij de EU-leden die momenteel in de Veiligheidsraad zitten. De EU kan hierbij een sturende rol vervullen. Een alomvattende VN-conventie ter bestrijding van het terrorisme zou een materiële vooruitgang betekenen ten opzichte van de huidige elf conventies. De Nederlandse inzet zal erop gericht zijn een effectieve monitoring in te stellen, bijvoorbeeld met een prominente rol voor de secretaris-generaal van de VN. Bovendien zou de Terrorism Prevention Branch (TPB) van de VN in dit kader meer kunnen samenwerken met de juridisch adviseur van de secretaris-generaal. De Veiligheidsraad spreekt over een vervolgresolutie op resolutie 1368, waarin met name financiële aspecten aan de orde komen. De minister benadrukt dat het zeer positief is dat China en de Russische Federatie ook voor een dergelijke resolutie voelen.

De minister bevestigt dat er een groot verschil is tussen bewijsvoering in strafrechtelijke zin en de informatie, die nodig zal zijn om artikel 5 van het NAVO-handvest in werking te laten treden. Hij ontkent overigens dat hij heeft beweerd dat voor hem al vaststaat dan bin Laden achter de aanslagen zit; hij heeft slechts verwezen naar de aanwijzingen, die de Amerikanen reeds in handen hebben.

Om tot een goede coördinatie en een effectieve follow-up te komen van de afspraken die in Europees verband zijn gemaakt, is besloten dat de Algemene Raad een coördinerende en initiërende rol moet vervullen. De positie van de hoge vertegenwoordiger is daarbij van groot belang. Tijdens de Europese Raad is afgesproken dat de trojka naar enkele landen in het Midden-Oosten reist. Berichten dat bepaalde EU-leden hier niet van op de hoogte zouden zijn, zijn dus niet correct. Er bestaat volgens de minister binnen de EU geen verschil van opvatting over de houding ten aanzien van onder andere Iran, dat zich nog steeds dubbelzinnig opstelt inzake zijn steun aan de Hezbollah: er kan geen onderscheid worden gemaakt tussen «goede» en «slechte» vormen van terrorisme. Er is geen ontmoeting met de OIC gepland, maar contacten met de Arabische Liga zijn niet uitgesloten.

Het EVDB heeft geen taak in de terrorismebestrijding, maar er is niettemin een link met de NAVO. De huidige situatie maakt het dan ook extra noodzakelijk dat knelpunten in de totstandkoming van het EVDB snel worden weggenomen.

Alle hulpverleners zijn momenteel uit Afghanistan vertrokken, dus de vraag hoe vluchtelingen in dat land voedselhulp kunnen krijgen, kan niet bevredigend beantwoord worden. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking heeft veel contact met de heer Lubbers over de vluchtelingenproblematiek in de regio. De politieke steun van Nederland en de EU aan de verschillende hulporganisaties is overigens volledig.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken – met name het consulaat-generaal in New York – is goed ingespeeld op de huidige situatie, zoals het altijd op crisissituaties is voorbereid. De reisadviezen naar Pakistan, Afghanistan en Jemen zijn gewijzigd. Er is inmiddels geen behoefte meer om permanent stand-by te zijn. Er is geen zekerheid te geven over het aantal Neder-

landse slachtoffers, maar er is in ieder geval sprake van enkele tientallen Nederlandse vermisten in New York. Er wordt hard gewerkt om hierover meer zekerheid te kunnen bieden.

Volgens de **minister van Defensie** heeft de Amerikaanse onderminister van defensie Wolfowitz tijdens de informele NAVO-raad gesteld dat de strijd tegen het internationaal terrorisme geen afbreuk mag doen aan andere belangrijke onderwerpen op de NAVO-agenda, zoals de uitbreiding, de betrekkingen met Rusland en «missile defence». In de langdurige campagne tegen het terrorisme kunnen verschillende landen in opvolgende stadia verschillende vormen van militaire, diplomatieke, economisch-financiële en juridische ondersteuning leveren, aldus Wolfowitz. De onderminister heeft herhaald dat het geen strijd tegen de Islam betreft.

Het voorstel van de minister om een NAVO-taakgroep voor de bestrijding van terrorisme in te stellen, moet van de NAVO uiteraard geen politieorganisatie maken. Maar de militaire component van de strijd tegen het terrorisme hoort in eerste instantie bij de NAVO thuis en om tot een goede coördinatie en een effectieve druk te komen, is een taakgroep wenselijk. Secretaris-generaal Robertson en enkele andere lidstaten hebben positief gereageerd. Bij de eerstvolgende permanente NAVO-raad wordt het voorstel besproken.

De VS hebben geen concrete verzoeken om enige vorm van steun aan Nederland gedaan. De minister benadrukt dat het Nederlandse militaire bedrijf gewoon doorgaat en dat niet bij elke oefening onmiddellijk gedacht moet worden aan een voorbereiding op acties in Afghanistan. Nederland heeft de VS een «search and rescue team» aangeboden voor de reddings- en bergingswerkzaamheden in New York en Washington, maar de Amerikanen hadden daar geen behoefte aan.

Naast voorbereidingen op internationale acties in de campagne tegen het terrorisme heeft Defensie inmiddels, in nauwe samenwerking met Binnenlandse Zaken en Justitie, ook alle noodzakelijke maatregelen getroffen voor acties ten behoeve van de nationale veiligheid.

De voorzitter van de algemene commissie voor Europese Zaken,
Te Veldhuis

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
De Boer

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Valk

van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Hommes